

POPRAVA RUKOJMÍ Z VAŘÁKOVÝCH PASEK KONCEM II. SVĚTOVÉ VÁLKY NA POMEZÍ RATIBOŘE A HOŠŤÁLKOVÉ

Většina z nás prožívá současnou dobu míru jako samozřejmost a nedovedeme si představit, že by to mohlo být jinak. Pojmy jako válka, teror, násilí, utrpení jsou spojeny spíše se vzdálenými cizími krajinami a my se s nimi seznamujeme pouze prostřednictvím médií. Určitě nejsme schopni procítit tyto válečné události, jako je kdysi prožívali naši předkové za dob světových válek. Neměli bychom nikdy zapomínat na naše spoluobčany, kteří bojovali za naši dnešní svobodu a mnozí z nich obětovali i své životy.

Naším cílem je přiblížit všem generacím některá místa, která se zapsala do historie Ratiboře a Hošťálkové z doby II. světové války. Místa tragédií i hrdinství. Záměrem obcí je vybudovat „Naučnou stezku zapomenutých osudů“.

Prvním takovým místem bude vybudování památníku na místě poprav osadníků z Vařákových pasek, které se nachází na pomezí katastru Ratiboře a Hošťálkové. Naši snahu podporuje vedení obcí Ratiboř i Hošťálková, a tak byly zahájeny přípravné práce, které vyvrcholí v letních měsících odhalením památníku a instalací informační tabule na uvedeném místě. Informační tabule bude obsahovat i část uvedeného textu, se kterým se máte možnost seznámit v dnešním zpravodaji.

- ↖ Vypálené paseky
- ← Rodina Martina Vařáka – 30. léta
- ↓ Místo trigonometru, kde byla umístěna anténa

Události konce II. světové války v období duben–květen 1945

Koncem války 4. května 1945 ustupovaly směrem k Hošťálkové německé jednotky. Jedna dělostřelecká jednotka a její tři baterie zaujaly v prostoru údolí Kobelný a východní části obce Hošťálková „U Štastných“ obranné pozice a ostřelovaly dané cíle u Vsetína, od kterého postupoval směrem od hřebene Javorníků 1. československý armádní sbor za podpory místních partyzánů. Tato německá dělostřelecká jednotka v tomto místě ustoupila z prostoru Valašské Polanky před postupující Rudou a Rumunskou armádou.

Nedaleko Valašské Polanky leží Vařákovy paseky, jejichž obyvatelé poskytovali partyzánům veškerou pomoc už od roku 1944. Čtyři obyvatelé pasek byli v osudné dny odvezeni jako rukojmí německými dělostřelci do Valašské Polanky, následně do Hošťálkové a tam popraveni.

Osudné dny na Vařákových pasekách

Tato dnes již zaniklá pasekářská osada na hřebeni Vizovických vrchů se rozprostírala mezi vrcholy Láz (707 m) a Bařinka (716 m) a spadala do katastru obce Lačnova, částečně i Pozděchova. První chalupu si zde postavil Martin Vařák z Pozděchova někdy kolem

roku 1870. Počátkem 20. století zde stály 4 usedlosti s 26 obyvateli – všichni Vařákové (potomci synů Martina Vařáka). Ve 40. letech stálo již 10 chalup, z nichž jedna byla na katastru Pozděchova. A právě zde, na výšinách s rozhledem do širokého okolí, měla německá armáda vybudovány pozorovatelny a vysílací radiostanice, pomocí kterých koncem války naváděla dělostřeleckou palbu na cíle.

Za počátek represí ze strany fašistů lze v této oblasti považovat 19. duben 1945, kdy byla vypálena pasekářská osada Ploština pouhé 3 km od pasek.

Dne 22. dubna 1945 fašisté vyslýchali Tomáše Vařáka, ale ten nic neprozradil. Rodina Tomáše a Františky Vařákové z obavy poslala k jejímu bratrovi, Antonínu Kulíškovu do Prlova čp. 113 dvě nejmladší ze svých osmi dětí, Vlastu a Boženu.

Následující den bylo ovšem v Prlově, vzdáleném 6 km, vypáleno několik rodinných domů. Tomáš Vařák se rozběhl směrem k Prlovu s úmyslem na záchranu svých dětí, avšak ještě cestou dostal infarkt a zemřel. Stal se vlastně první obětí z Vařákových pasek.

Nutno také zmínit, že 27. dubna 1945 byl proveden 3. rotou partyzánského praporu oddílu Ploština přepad německé jednotky nedaleko Vařákových pasek. Oddíl Ploština vznikl spojením části partyzánského oddílu Ploština vedeného Petrem Šererem s partyzánským oddílem ze Zděchova, kterému velel kpt. Ivan Sienko a s partyzánským oddílem z Huslenek, kterému velel Josef Laža. Partyzáni při akci zničili 2 osobní auta, 1 nákladní auto, polní vysílač a meteorologickou stanici. Při střetu s partyzány padli také tři Němci.

O Vařákových pasekách se začalo veřejně hovořit jako o útočišti partyzánů. Nervozita ze strany německých vojáků silně narůstala a s tím současně stoupala aktivita partyzánů, kteří v tomto prostoru pasek operovali.

Vše vyvrcholilo 1. května 1945, kdy partyzáni slavili v Trubisku (místní část Pozdřehova) Svátek práce – První máj. Po oslavě přišel rozkaz k přesunu na kopec Barák u Vizovic.

Partyzáni se vydali následující den ráno na cestu přes Vařákovy paseky. Prostřednictvím spojek se dozvěděli, že se v domě Františky Vařákové, čp. 81, nachází dva Němci s vysílačkou. Další dva Němci se snažili najít vhodné místo pro navádění dělostřelecké palby na kopci Pulcovém. Tito němečtí spojaři byli ze 153. Infanterie – pěší divize velitele generálporučíka Karla Edelmana, která ustupovala z jihovýchodu obranného pásma 72. armádního sboru 1. tankové armády, která patřila ke skupině armád Střed pod vedením polního maršála Schörnera.

Partyzáni vedeni kpt. Ivanem Sienkovem obklíčili dům Františky Vařákové a požádali již dříve zmiňované děti Vařáků, aby prověřily situaci v domě. Partyzáni nečekali na zprávu od dětí a začali ostřelovat dům, ve kterém se nacházela Františka Vařáková a dva němečtí spojaři. Jeden z Němců uprchl směrem k Lačnovu, druhý zraněný Němec byl zajat a v lese zastřelen. Zbylí dva Němci rovněž uprchli. Ve zmatku byl zezadu zastřelen partyzán Josef Mikulín nejpravděpodobněji vlastními spolubojovníky. Oba mrtvé pohřbil v lese nedaleko chalupy Karel Vařák. Po válce byla tato těla exhumována.

Partyzáni mezitím dle rozkazu odešli na Barák, kde 3. května 1945 proběhly tuhé boje. Ještě před tím nařídili pasekářům, aby odešli k příbuzným nebo se ukryli do lesa. Pasekáři poslechli, zabalili si potřebné věci, naložili je na žebříňáky a odjeli. Když k večeru nebezpečí pominulo, navrátili se někteří pasekáři domů. V tomto období panovalo velice nepříznivé a deštivé počasí.

Tragédie Vařákových pasek

Dne 2. května k večeru zamířila na základě ranních událostí na Vařákovy paseky německá trestní výprava. Osadníci byli pochyťáni německými vojáky, kteří obklíčili paseky. Mezi zadrženými byli: Františka Vařáková, čp. 172, se všemi svými dětmi. Františka Vařáková, čp. 81, se svým synem Karlem a dcerami Vlastou a Boženou. Dále byli zatčeni František Žák s manželkou Františkou z čp. 136, Jan Polčák s manželkou Marií a švagrovou Rozálií Šopovou z čp. 162. Několik Němců hlídalo zajaté pasekáře, zatímco ostatní zapalovali stavení pomocí pancéřových pěstí. Nejdříve chtěli zajaté pasekáře na místě postřílet, ale na rozkaz velitele, jenž vedl tuto trestnou výpravu, bylo od zastřelení upuštěno. Pasekáři byli následně odvláčeni do domu rodiny Šafaříků (u Ohradů) ve Valašské Polance čp. 251, kde bylo umístěno velitelství německé dělostřelecké jednotky a kde probíhaly první výslechy. Na noc byli přemístěni do nedaleké stodoly rodiny Juřicové (u Šunců), kde byli nuceni přenocovat. Ráno jim tajně pod

deštníkem donesl kuchař generála Edelmana, Polák ze Slezska Marián, od paní Šafařové čerstvý chleba. Před obědem byli zajatci přemístěni do místního chudobince.

Zde se za ně přišla přimluvit kuchařka z fary Němka Aurélie Ludwigová a farář Jan Absolon. Díky těmto dvěma bylo z 15 zadržených osob 11 propuštěno. Jako rukojmí zůstali zadrženi Karel Vařák, Jan Polčák, František Žák a Rozina Šopová.

Na Vařákových pasekách vypálili Němci osm obytných stavení. Vypálena byla stavení těchto pasekářů: František Žák, čp. 136, Josef Vařák, čp. 167, Josef Vařák, čp. 164, Josef Vařák, čp. 113, Tomáš Vařák, čp. 81, Jan Polčák, čp. 162, Martin Vařák, čp. 172 a Marie Kratinová, čp. 185.

Jen dvě chalupy zůstaly zachráněny, a to proto, že byly od ostatních vzdáleny stranou a pro velkou mlhu nebyly vidět. Němci neměli tehdy mnoho času k tomu, aby prohledávali nejbližší okolí. Děti Františky Vařákové ve chvíli, kdy Němci přišli, byly bosé. Právě se přezouvaly a Němci už jim ani nedali příležitost, aby se obuly. Hnali je bosé v dešti a chladu až do Valašské Polanky. Děti byly ve stáří od 1 roku až do 13 let.

Poprava zadržených rukojmí z Vařákových pasek

Ve středu 2. května odešla z Hošťálkové německá posádka a četnictvo. Ve čtvrtek 3. května opustilo Hošťálkovou gestapo. Dne 3. května v noci přijelo dělostřelectvo do Ratiboře, kde bylo ubytováno v domech místních obyvatel a v pátek 4. května 1945 ve dvě hodiny po půlnoci přijela další dělostřelecká jednotka na okraj Hošťálkové, která vezla s sebou rukojmí. Muži byli uvězněni ve chlévě Jaroslava Vaňka, čp. 73, děvče bylo ve světnici. Německý velitel nařídil výslech a následnou popravu rukojmích.

Před devátou hodinou ranní začala dělostřelecká palba ke Vsetínu. Němečtí vojáci mezitím vykopali tři široké hroby nedaleko v úžlabí Spívalovy doliny (u Zahumeňů). Zajatci byli přivedeni a jeden po druhém zastřeleni zezadu ranou do týla. Rozina Šopová, zřejmě poslední popravená, nebyla pohřbena a byla objevena druhého dne panem Tomášem Machalou v korytě potoka, kde byla zakryta pouze větvemi.

Poté se německá baterie stáhla směrem na Troják a postupovala přes Bystřici pod Hostýnem a Rajnochovice do Branek, kde zaujala další palebné pozice.

Tomáš Machala druhého dne svezl na koňském povoze ke svému domu těla popravených, která vykopal.

V sobotu 5. května 1945 v časných ranních hodinách německá patnáctičlenná destrukční četa vyhodila most přes Bečvu na cestě ze Vsetína do Ratiboře, který však byl provizorně rychle opraven. Po osmé hodině ranní se objevila na kolech tříčlenná hlídka 9. praporu 4. čs. brigády. Tímto okamžikem začalo osvobození obce Ratiboř.

V té době ještě postupovaly Štěpkovou silné německé oddíly, které v centru Hošťálkové v dopoledních hodinách narazily na odpor místní domobrany pod vedením četnického strážmistra Jana Žúrka. Během druhého pokusu o průlom se části německé jednotky podařilo probít do Hajnušova, další část Němců byla zatlačena na dolní konec Hošťálkové, kde během ústupu směrem k Lazům vyplnila několik domů a vypálila usedlost Adolfa Dančáka čp. 64. Při bojích padlo 11 Němců a 9 obránců (z toho 3 příslušníci čs. armádního sboru).

Vypálená Dančákova chalupa čp. 64

V pondělí 7. května 1945 si pro oběti popravý přijely paní Tereza Šopová, maminka Růženy Šopové, a tchyně Jana Polčáka, která spolu s příbuznými žádala o vydání těl. Těla umyli v brodu u potůčku domu pana Machaly a svezli je k hornímu mostu říčky Ratibořky, odkud byla následně v pět hodin odpoledne odvezena na nákladním automobilu ve dvou velkých rakvích do Pozdřehova.

OBĚTI POPRAVY

● **Šopová Rozina** narozena 11. 8. 1920, bydlíště Prlov 29, svobodná, bezdětná, rodiče Štěpán Šopa a Terezie roz. Hetová. Do partyzánského oddílu vstoupila 1. 10. 1944 a působila jako spojka a přechovávka velitele oddílu Nikolaje Slepceva. V době zajetí byla u své sestry Marie Polčákové v čp. 162. Dne 9. 5. 1945 byla pohřbena v Pozdřehově.

● **Polčák Jan** narozen 5. 2. 1909 v Bratřejově, bydlíště Lačnov – Vařákovy paseky, čp. 162, ženatý, otec tří dětí, manželka Marie roz. Šopová, rodiče Jiří Polčák a Františka roz. Bravencová. Do partyzánského oddílu vstoupil 1. 1. 1945. Působil jako spojka a přechovávka partyzánů. Člen oddílu Nikolaje Slepceva. Dne 9. 5. 1945 byl pohřben v Pozdřehově.

● Vařák Karel

Narozen 2. 6. 1925 v Pozdřehově, bydlíště Pozdřehov – Vařákovy paseky, čp. 81, svobodný, bezdětný, rodiče Tomáš Vařák a Františka roz. Kulišková. Do partyzánského oddílu vstoupil v roce 1945. Působil jako spojka. Člen oddílu Nikolaje Slepceva. Dne 9. 5. 1945 byl pohřben v Pozdřehově.

● Žák František

Narozen 19. 12. 1903 v Prlově, bydlíště Lačnov – Vařákovy paseky, čp. 136. Ženatý, otec dvou dětí, manželka Františka roz. Vařáková, rodiče Josef Žák a Rozina roz. Bělíčková. Do partyzánského oddílu vstoupil v říjnu 1944. Působil jako spojka a přechovávka. Člen oddílu Nikolaje Slepceva. Dne 9. 5. 1945 byl pohřben v Pozdřehově.

ZACHRÁNCI JEDENÁCTI ŽIVOTŮ

● Ludwígová Aurelie

Narozena 10. 1. 1900 v Sovinci, bydlíště Valašská Polanka, čp. 82 (kuchařka na faře a učitelka náboženství). Přijela s panem farářem Janem Absolonem z jeho dřívějšího působíště ve Staré Vsi u Rýmařova. Jako německá příslušnice odmítla za protektorátu lepší potravinové lístky, proto byla několikrát pozvána k vysvětlení na vsetínské gestapo. Uváděla, že jako služebnice velebného pána a správná křesťanka, musí mít stejné potravinové lístky jako její farníci. Zemřela 21. 5. 1966. Na její pohřeb přijelo 12 kněží a velké množství věřících ze širokého okolí. Je pohřbena na hřbitově ve Valašské Polance.

● Absolon Jan

Narozen 29. 12. 1892 v Odrlicích u Olomouce. Do 31. 10. 1938 farářem ve Staré Vsi u Rýmařova a od 1. 11. 1938 byl ustanoven farářem ve Valašské Polance, Arcidiecéze olomoucká. Když si jel do svého dřívějšího působíště ve Staré Vsi u Rýmařova, která se stala součástí Němci zabraných Sudet, pro svůj nábytek, byl gestapem zatčen a uvězněn. Propuštěn byl 26. 11. 1938 a mohl se vrátit do Valašské Polanky. Byl vášnivým radioamatérem a pomáhal s opravou vysílačky "Glorie" odbojové organizace Josefa Sousedíka. Zemřel 13. 1. 1975 a je pohřben na hřbitově ve Valašské Polance.

Ústup Němců přes Hošťálkovou

Protitanková rota IV.čs. brigády v Hošťálkové

Zdroje

- Moravský zemský archiv v Brně – Okresní státní archiv ve Vsetíně, Mgr. Zdeněk Pomkła
- Archiv Floriána Minaříka
- Archiv OSOP Valašské Meziříčí
- Výpisy z matriky zemřelých českobratrské církve evangelické far. úř. v Pozdřehově
- Vzpomínky paní Kozubíkové z Valašské Polanky, pana Machaly a pana Vaňka z Ratiboře

Podrobný výpis zdrojů bude uveden na webových stránkách obce Ratiboř.

Zpracovali: Ondřej Haša, Roman Babica a Stanislav Haša